

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

XXIV. nedelja po Binoštih.

In moči nebeške se bodo gibale.
(Matej 24.)

Ni prav dolgo let, kar so necega jesenskega dne časniki poročali tako-le: Dvignil se je na Bengalskem, t. j. daleč tam v izhodnji Aziji, v morju hudouren vrtinec, sploh „cyklon“ imenovan. Čez ves „delta“, t. j. izliv velike reke Ganga je nastopilo vodovje indiškega oceana. Bilo je v ponočnem času. Valovi so se dvignili tako drzovito, da so se najviše hiše z najvišjim drevjem le nekoliko pokazovale iz njih — in mesta in vasi so dno postala velikanskemu jezeru. V teku ene same nočne ure je četrt milijona ljudi tu v valovih izgubilo življenje; koliko je pa sicer poginilo stvari, o tem nas natančno niti obvestiti niso bili v stanu.

Strašna je ognjena oblast. — Sicer

„Koristna ognja je oblast, . . .

A moč nebeška strašna je,

Če varstva sponi zmakne se.“

(Kos. — Schill. st. 57.)

Toda strašnejši, še veliko strašnejši od ognjenega je vodeni naval:

„Ob hiši tuli srež, vihar,

In z gromom strašno bliža se,

Pod streho skoči plah mitar,

Na boj valov ozrè se tje. —

„O usmiljeni Bog! zaječi na glas,

Zgubljeni, zgubljeni! Kdo reši nas?“

(Kos. — Bürg. str. 16.)

Dragi! Ko beremo taka poročila iz zbesnele narave, krči se nam groze srce ob teh silnih vesteh iz nam neznanih krajev in hvalimo vseusmiljenega Boga, da smo že

po naravnem vstroju svoje domovine milostno obvarovani podobnih grozovitih nesreč.

Če je osodepolno to poročilo iz dela zemlje, ki se tolikrat zove zibelka človeštvu, koliko turobnejše še pa se čuje današnji evangeljski popis iz svetih listin. Te silne zgodbe in ti siloviti dnevi pridejo tisto dōbo nad nas vse. „In ko bi ne bili prikrajšani tisti dnevi, ne bi bil otet noben človek.“ (Mat. 24, 22.)

Zato se, dragi, gledajoč na splošno razdejanje vesoljnega sveta vmodrimo sedaj še za časa pomneč Gospodnjih besedi: „Čujte, torej, ker ne veste ne dneva ne ure.“ (Mat. 25, 13.)

V ta namen nam bodi današnje premišljevanje o dnevu vesoljne sodbe.

*

Če se oziramo v tuj svet in gledamo, kako se drugod godi človeštvu, ne bo nam morda lastnim pritožbam veliko povoda.

Vradna poročila že zgoraj omenjene dobe so donesla le iz te Indije, kar je je pod angleško oblastnijo, še naslednje vesti: To isto leto je po človeku sovražnih živalih izgubilo življenje 19.273 ljudi. Izmed teh ponesrečencev so jih 15.946 vgonobile kače, 917 tigri, 887 volkovi. Najskromnejši živalski morilci so bili sloni, ker končali so življenje samo 52tim ljudem.

A, dragi, to je le posamezna deželina — če tudi prebridka nesreča po živalstvu v tem nam tujem svetu, ki toliko trpi raznih nam tu neznanih nesreč. Le kakor kapljica grenčine se nam dozdeva v zastruplje-

nem morju človeških bolesti. Še senca niso ta obvestila proti besedam današnjega sv. evangelija, oznanujočim dohod ostrega sodnika: „Zakaj kakor blisek prihaja od solnčnega izhoda in se posvita do zahoda, tako bo tudi prihod človekovega Sinu.“ (Matej 24, 27.)

To, kar se godi vesoljne sodbe dan, ne bo namreč veljalo le indijski deželi in ne le pokrajem, v katerih bivamo mi. Ne le Aziji ali Evropi — vsej zemlji in vsem tem ogromnim svetovom, ki se sučejo tam gori nad nami.

Ne, da bi nam stvarstvo iz narave takrat streglo po življenju — narava sama, v svojih podslombah, se ta dan dvigne zoper nas; dvigne se zoper samo sebe — saj ona sama takrat nastopi grozovito premembo. Vesoljna narava obhaja ob tej zgodbi svoj veliki smrtni dan. Vsega stvarjenega veliki pogreb bude to.

Solnce otemni in mesec ne da svoje svetlobe in zvezde bodo padale z neba — in moči nebeške se bodo gibale.“ (Mat. 24, 29.) — Ta vez, ki drži skup vesoljno stvarjenje, danes odjenja. Če zvezda zagrne zvezdo, razvezane so s tem dnevom vse tiste naravine moči, ki jih je Vsemogočni stvarstvu vdihnil ob stvarjenju.

In ta čas se pokaže znamenje Sinu človekovega na nebu in sedaj bodo ječali vsi rodovi, kar jih je hodilo na tej naši zvezdi od Adama do poslednjega zemljana, ki je umrl in se zopet dvigne iz zemlje na ta dan splošnega vstajenja. Stiska bo med narodi zavoljo strašnega šumenja morja in valov, ki pluskajoč pošljejo na površino svoje mrtve, pokopane v sebi. (Mat. 24. — Luk. 21.)

Vsi ti, zopet za vedno oživali, se zberejo to trenotje pred vseostim sodnikom, sodečim naše misli, naše besede in naša dejanja. „Zakaj nič ni skritega, kar bi se ne razodelo in nič se ne stori skrivno, nego da pride na dan.“ (Marka 4, 22.)

Strašen prizor ta, ko se spuntajo ljudstva zoper po Bogu vstanovljenega kralja. — A brez vsake primere večja bo strahoba dneva vesoljne sodbe, ko so zbesnele zoper same sebe po Bogu vstvarjene vse svetovne moči in ko pada vse to skup, kar je nam ljudem do danes znak bilo tega, ki se nam

zdi edino stanovitno na svetu. Strašno, ko zakliče človeštvo na tej razdrti zemlji: „Gore padite na nas in hribi nas zagrnite!“ (Luk. 23, 30.)

Pod Ljubljano so se stresale zemske moči l. 1895. le malo. A kak opravičen strah. — Huje so zablesnele nad bivalci v Kalabriji letošnjega 1905. leta. Toda, kaj to! To niti lahna senca ni proti zadnjemu dnevu tega sedanjega stvarjenja.

* * *

Ko beremo te svetopisemske nezaslišane prizore konec vseh dni, prosimo vseusmiljenega Boga, da bi nepripravljeni ne bili takrat, ko se bo stresalo naše bivališče, ta Adamov dom; ko pade skup zemlja in se zgrudijo vsa svetovna telesa in jenja vse to lepo stvarjenje, koje je Vsemogočni z všečnostjo ogledoval sedmi dan.

A lučica tolažbe nam vender zasine v ta breztolažni prizor. Res, da se popolnoma razruši ves ta vidljivi svet ob največi zgodbi, kar jih od sedaj naprej čaka izpolnitve. To vesoljstvo izgubi sicer svojo dosedanjo podobost; a izpremeni se v nov svet kakor nam zatrjuje beseda sv. Petra: „Pričakujemo pa po njegovih obljubah novih nebes in nove zemlje, v katerih prebiva pravica.“ (2. Petr. 3, 13.)

Dragi! Prav kakor sv. Jeronimu naj nam odslej tromba poslednjega dne buči vedno v ušesih.

Ko smo se pa spominjali danes teh konečnih grozeb, prosimo in gorko prosimo, da nas božja milost po vesoljni sodbi pokliče v oni prenovljeni nadnaravni svet, v katerem se vstanovi pravica: v izvoljenih prebivališča. Amen.

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

12. Cerkev sv. Rozalije nad Rebrom.

(Konec).

V cerkvi sv. Rozalije na hribu* (in monte — ponekod stoji in colle, na griču) je dal vzdati v steno ljubljanski letopisec Ivan Gregor Dolničar spo-

in se l. 1787. v. popisovanju Tit. Gof. in Tit. katera k' njemu ljubljanski. Tudi v' m'rajhu mu pred m'rajhu l' 1787. (m'rajhu l' 1787.)

minsko ploščo svojemu 23letnemu sinu Alešu Žigi, ki je dne 6. vinotoka 1708. preminil v Neapolju in bil ondukaj pokopan v dominikanski cerkvi. Napis je slul:

FLORI In flore atatis pro MatVrè De-Cliso, Alexio Sigismundo a Thalberg. Labacensi adolescenti bis duodenos annos decurcenti Moribus, Ingenio, Sapientia Seni consummato Qui Romae ad summa exultus Perugiae juris lauream adeptus Neapoli Austriacus in Lauros ad coelestem abijt. In patriam extra patriam Studiorum fructu locuples Autumni principio Spes magnas heu febris prostrauit! Lector qui rosas, et lilia spargis Vide tria florida sine flore Esse, fuisse, fore. Moestus Genitor acerbum casum lugens Monumentum hoc cum lacrumis P. C. Obijt 6 Octobris An. ab Vrbe Aemona condita 2929. Vixit An: XXIII. Mens. II. d. I. (t. j. evetu v evetju živjenja prezgodaj vtrganemu. Alešu Žigi pl. Dolničarju. Ljubljancu, mladeniču ne še štiriindvajsetletniku, a z lepim vedenjem, razumom, modrostjo staremu enakemu, ki je dovršivši visoke nauke v Rimu dosegel v Perugiji doktorstvo prava in — Austrije izven domovine — v Neapolju odšel v nebeško domovino bogat naučnih sadov. Oj koliko nad je v začetku jeseni podrla mrzlica! Bralec, ki trosiš rože in lilije, glej tri evetke brez evetja: sedanost, minulost, bodočnost. Žalostni oče je obžalovaje bridko izgubo dal postaviti solze točé ta spomenik. Umrl je dne 6. vinotoka izza zgradbe mesta Emone l. 2929. Živel je 23 let, 2 meseca, en dan.)

Omeniti treba, da so ljubljanski pravniki (Collegium juridicum) prvokrat dne 19. velikega travna 1710. slavili god svojega zavetnika sv. Ivona v cerkvi sv. Rozalije. Ob njenem oltarju je o tej priliki govoril baron Volbank Frančišek Valvasor de Wildeneck. Njegov govor je izšel natisnjen pod naslovom: Centrum universi in puncto Juris. (Bibl. Carn. 57.)

Tisti dan pred sv. Petrom leta 1774. je zadela Ljubljano velika nesreča. Požar je vpepelil v Krakovem 51 hiš, preskočil Ljubljano in na njenem desnem bregu uničil 58 hiš, med njimi jezuitski samostan z vsemi njegovimi poslopji

in tri cerkve: šentjakobsko, florijansko in cerkvico sv. Rozalije. Prvi dve sta si opomogli polagoma, a sv. Rozalije dom je čezdalje hujše propadal.

Vlada je ukazala, da naj se cerkev ali popravi ali poruši. Ker ni bilo nikogar, ki bi se bil usmilil božje veže nad Rebrom in jo popravil, dala jo je vlada dne 10. sušca 1786. zapreti. Nato je bila cerkvica sv. Rozalije na dražbi prodana. Kupil jo je poštar Vischer za 200 gld. pod pogojem, da jo takoj podere, kar se je zgodilo še istega 1786. leta.

Cerkvica sv. Rozalije je imela svojo mežnijo — skromno hišico. Tudi ta je šla na prodaj in vrgla eraru 300 gld. Cerkvenec je okrožni urad odpovedal službo. Pravico do dohodkov je imel le še do sv. Jurija leta 1788. Hkratu so izgubili službo cerkveni v špitalski cerkvi, v križevniški, florijanski, uršulinski cerkvi in v cerkvi usmiljenih bratov na Ajdovščini. Njihove dohodke je hotela porabiti vlada za izboljšanje plač učiteljem, ki so zajedno opravljali cerkveniško službo.

Na isti način kakor cerkev in mežnija je prišla med ljudi cerkvena oprava, kolikor je je imela Sv. Rozalija. Dne 31. maledga srpana 1786. je bila prva dražba teh stvari v šentjakobskem župnišču. Ker se ni obnesla, ponovili so jo prav na sv. Rozalije dan istega leta (Pok. Iv. Vrhovec zap.) Iz cenilnika (Zb. Sl. M. III. 141) je vidno, da je imela cerkev sv. Rozalije tri velike oltarne slike in 27 majhnih podob, tri oltarne mize iz marmorja, dva pet stotov težka zvonova, štiri majhne cerkvene klopi, orglje, propovednico, tri kelihe, tri mašne knjige in dr. Dve Raabovi mašni vstanovi je premestila vlada od Sv. Rozalije k Sv. Jakobu.

Kolikor se more posneti s podobe ljubljanskega mesta od leta 1762., ohranjene na strojarski diplomu v Rudolfsčcu, imela je cerkev sv. Rozalije na tej strani proti mestu kupolasto streho, iznad katere se je dvigala laterna. Na vzhodnji strani je stal nizek zvonik z vzbočeno streho; nad njo so bile line. Majhen tloris tega svetišča ima Florijančičev zemljevid od leta 1745.

Rebida: Leta 1808 je bila cerkev sv. R. popolnoma porušena in stara zvonova raznesena največ je zgraben v obliki vrh Jurca, in slane zvonik. Turisti in francoski jansa.

Kje je stala cerkev sv. Rozalije? Kjer se strnejo ulice v Rebri z ulicami na Grad, stoji poleg hiše št. 15 vodnjak, ob njem na levo, ako greš na Grad, je malo vzišen, 38 korakov dolg in 21 korakov širok prostor, pokrit s travo in od vseh strani z grmovjem obrasel: na prvi pogled se lahko spozna, da je umetno zravnano. To je stavbišče zatrte cerkve sv. Rozalije. Vanj drži lesa: morda so bila prav tam nekdaj cerkvena vrata. Na gori omenjeni podobi stoji blizu sv. Rozalije večja zgradba — prednica gostilne na Osojah. Kakor kaže letnica 1679., vzdana še dandanašnji v zunanjo steno osojske hiše, bilo je ono poslopje starejše od svetišča sv. Rozalije; opaža se že na Valvasorjevi podobi ljubljanskega mesta.

Župnik Ivan Vrhovnik.

Sv. Leopold — zaščitnik Avstrije.

(15. listopada.)

Podoba nam kaže sv. Leopolda v kraljevskem nakitu: v hermelinu in vojvodskem klobuku. V eni roki drži podobo cerkve, v drugi zastavo z avstrijskimi barvami in avstrijskim grbom, v njega ozadju na grmu visi pajčolan.

Vsaka poteza te slike je zanimiva. Oglejmo si le eno. V roki drži podobo cerkve. Marsikaj bi nam pojasnila ta slika; a le eno misel naj pove. Besede so to, ki so bile njegovo glasilo, kateremu zvest je bil vsak trenutek: *«Cerkev bodi meni, jaz naj bodem cerkvi podpora.»* Po teh besedah se je vedel ter osrečeval sv. Leopold svoje podložnike na duši in na telesu.

—d—r.

Darovanje prečiste Device Marije.

(21. listopada.)

V četrtem stoletju se je obhajal v vzhodni cerkvi praznik z imenom: *«Vpeljevanje ali vstop Device Marije v tempelj.»* Iz jutra se je razširil ta praznik tudi na zapad. L. 1375, so ga praznovali po Avstrijskem in Nemškem. Papež Pavel II. ga je zapovedal vesoljnemu svetu. Podlaga prazniku je bila zgodba iz ustnega izročila. Pripoveduje se namreč, da

se je Marija že v otročjih letih v svetišču gospodu darovala in mu posvetila svoje devištvu. To ni verska resnica, le pobožna misel. Praznik ima danes ime *«Darovanje Marijino»* — v spominj, da sta Joahim in Ana svojo hčer Marijo ta dan v jeruzalemskem templju Bogu v dar prinesla po stari šegi judovskega ljudstva.

—d—r.

Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik
Luka Dolinar.)

(Dalje.)

Preden se poslovimo od Marije, poglejmo še s spoštovanimi bralci in bralkami *«Danice»* v *«Koledar družbe sv. Mohorja iz l. 1900.»* Ondi naj berejo na str. 45.—51. spis: *«Sv. Gora pri Gorici.»* Veselje prešinja sree vernikovo, ako bere ondi to, kar mu je napisalo spretno pero dr. Andreja Pavlice. Slovenci moramo res nekako ponosni biti na to, da imamo tako sloveča božja pota in svetišča v svoji domovini. Na tanko ponavljati, kar nam je napisal o Sv. Gori omenjeni pisatelj, ne more biti naš namen. Iz vsega spisa posnemljem eno: ono namreč, kjer je razvidno, kako so nekdaj duhovske in deželske gosposke vzajemno — roka v roki — postopale in delovale v izboren prospel, vglad in veljavo cerkvenih zadev. Kedo je temu kriv, da sedaj ni — žal! in prežal! več tako? Začetek se je pričel na narodnem polju. Ubogega Slovana, oziroma Slovenca črti in preganja vse: Nemeč, Mažar, Talijan. Od narodnega prepira se je prestopilo na versko polje. Žid, protestant, pravoslavni, brezverec, prostomavtar, črti katolika, njegovo vero, verske naprave. Če mu ne more drugače škodovati, pita ga z neštevilnimi psovki, lažmi, obrekovanji. Kraljestva pa, in ljudstva, ki so razdvojena na tako žalosten način, kako zamorejo obstati?

Prihaja mi tu na misel, kaj je govoril pošten hrvatski trgovec, da si po veri pravoslaven ali staroverec — mojemu nepozab-

nemu rajnemu očetu ob nekem sejmu v Karlovcu, ko sta slučajno prišla na razgovor o katoličanstvu in pravoslavju. Pomilovaje je rekel očetu: »Nekoč bili smo vsi jedno; magerac bil je, ki nas je razdvojil!«

Prestopimo nazaj na stvar.

Navedeni spis v »Koledarju« obravnava zgodovino sv. Gore do l. 1900. Ker se je pa od takrat zelo veliko spremenilo ondi, izdal je dr. Andr. Pavlica l. 1904. premično knjižico pod naslovom: »Skalnica« (Založba: Katoliško društvo detoljubov v Gorici, cena 25 kr. 50 h.), v kateri na 50 straneh popisuje natančno vso zgodovino sv. Gore od njenega pričetka l. 1539. do l. 1904. Zraven pa speva še Ivan Laharner »Psalme na čast Mariji Devici Svetogorski« na 20 straneh. Od srea želimo in vošimo, da bi po tej mišni knjižici posegel tudi vsak neizobražen, bogoljuben slovenski domo- in rodoljub.

Ker pravi neki pregovor: »Z jedjo pride tudi slaj« ne morem si kaj, da bi ne vpletel kaj malega o sv. Gori še v svoj spis. Ker pričetek Svetogorskega Marijnega božjega pota in oni nesrečni čas pričetka Lutrovih zmot spada približno v eno in isto dobo, mislimo si lahko kakor za gotovo, da je Marija očitvidno hotela postaviti trden jez razširjenju Lutrovih zmot zlasti med priprostim slovenskim ljudstvom.

Kakor namreč n. pr. ob sredi preteklega stoletja v Lurdu, tako se je tudi l. 1539. neki sabotni dan prikazala na Skalnici nad Solkanom, t. j. vrh sedanje sv. Gore, pobožni pastarici Uršuli Ferligojevi iz Gargarja, vasi v dolini na severni strani sv. Gore nebeška kraljica Marija, ter jej izgovorila besede: »Reči ljudstvu, da naj mi tukaj zida hišo in me milosti prosi! Ukaz Marijin se je izvršil jadrno: še to leto se je že pozidala kapelica vrh skalnice. Leta 1540. so pričeli že zidati sedanjo cerkev, ki je bila leta 1544. posvečena. 25 let po prikazni Marije so prišli prvi oo. Frančiškani na sv. Goro in delovali tu nad dve sto let tako goreče, marljivo in uspešno v dušni prid ne le slovenskega, nego tudi sosednega furlanskega in talijanskega ljudstva, da se je smelo trditi: Marijina pomoč je bila očitvidna. In Marija je res pomagala. Kakor vidimo naše

dni, da se le verske pleve, šara in pláza vsedajo na limanice mamljivega klica. Proč od Rima, tako se je tudi takrat prijemalo luteranstvo le takih — da govorimo jedrnato po odkriti gorenski navadi: — katerim je surdelelo katoliško-versko življenje, prejemanje sv. zakramentov, zlasti izpovedi; nasprotno pa jim dišalo nasladno življenje. Olepšavali pa so se s puhlico, češ: kako izobraženi da so! Kakor takrat mi, tako tudi naše dni katoliška cerkev z odpadom takih ljudi ne izgubi nič: kakor nasprotno z njimi tudi ničesa ne pridobi nobena druga vera. Smet je smet; šara in pleve ostanejo to, kar so, deni jih kamor hočeš! —

Više učitelj Josip Levičnik:

(Dalje priložjč.)

Kronika mesta Črnomlja in njega župe.

(Dalje.)

Pred visoko in dolgo pečino, na kateri se vidi ta paganski altar, leži ravna tratina. Ogrnjena je na okrog z visokimi, rekel bi lahko nanesenimi kamenitimi skladi. Okrog tega ogrnjenegega prostora rastejo košati kostanji, z bujno razrašenim vejevjem. Skale in pa drevesa zapirajo popolnoma ta prostor: človek si tu najlaglje predstavlja paganske logove (Götterhaime), kjer so pagani častili z daritvami svoje bogove.

Ljudstvo imenuje ta veleznanimivi kraj Judovje in si tolmači vso stvar po svoje. Med njim sti razširjeni dve pravljici o tem paganskem altarju. Prva je menenja, da je dal ta spomenik postaviti lovec v zahvalo za srečno rešitev iz gotove smrti. Napadla ga je namreč na lovu neka huda divja zver. Vže je mislil, da je po njem, kar se mu posreči z nožem prebosti zver. Druga pravi, da je zakopano na tem kraju zlato tele. Ko so pred leti lahko verni ljudje na tem kraju pred podobo kopal, češ, da najdejo zlato tele, izkopali so same kosti; bile so baje še izza časa daritev. A nam je ta starodavni spomenik dokaz verskih običajev prebivalcev te okolice v starih časih in pa, da so bili ljudje naseljeni po oko-

lici za časa Rimljanov, ki so s podvrženimi prvobitniki vred častili paganskega boga Mitro.

Z Rimljani se je skušalo vdomačiti v našem kraju tudi krščanstvo. V Belokrajino so dohajali verovestniki iz Sirmija in Dalmacije, baje učenci sv. Petra in Pavla sami. Mirna leta krščanskih vladarjev so pospeševala razširjenje krščanstva. Pregarjali so ga nekrščanski vladarji. Časi so se zasukali; Rimljan in krščanstvo je izginilo brez sledu: podleglo divjim narodom, ki so se podili čez naš kraj proti zapadu v kraj Evropin, v Italijo. Od tega časa — okoli četrtega stoletja — do začetka enajstega veka ne dobimo pogleda v zgodovino našega kraja. V tem času je postalo to ozemlje slovensko in postajalo počasi krščansko. Več o tej dobi ne vemo.

III. Drobtine iz dvanajstega in nadaljnih vekov do danes.

V dvanajstem veku sledimo prve jasne zgodovinske podatke o mestu. Z njimi stopimo še le na jasna zgodovinska tla. 1165. — v enajstem stoletju po Valvazorju¹ — je sezidal Oton Kraški (von Karstberg) na mestu, kjer stoji sedanji Stoničev dvor, grad ter ga imenoval Črnomelj. Njegovi potomci so se imenovali Črnomajski gospodje. Njegova rodovina je ena najstarejših narodno-plemenitih rodovin na Kranjskem. Eden izmed njih, Ambrož po imenu se je vdeležil l. 1165 z nemškimi kavaleriji Kranjske turnirja v Cirihu.² Lastniki gradu, po katerim je dobilo ime sedanje mesto, so dovolili ljudem, ki so iskali za stanovališče varnih mest, da so zgradili na njihovi zemlji, zapadno od gradu, svoje hiše. Polagoma so hiše rastle, Črnomelj je postal trg, postal kmalu mesto. Grad je ostal last prvotnih gospodov še do srede šestnajstega veka, mesto pa je bilo neposredno podložno deželnim knezom. Črnomajski gospodje zavzemajo med kranjskimi plemenitniki eno prvih mest. Opravljali so pri deželnih knezih imenitne službe. Jurij Črnomajski je bil XXXII. deželni glavar

1444—1450. Bili so lastniki doma, začasni lastniki ali oskrbniki grajščin v Postojini, na Hmeljniku, v Smledniku i. dr.³

1228. 18. julija je umrl meranski vojvoda Henrik IV., sin Bertolda IV., ki je imel za ženo Zofijo, grofico višnjegorsko, vtemeljiteljico črnomajlske župe.⁴ O tem govori vstajnovna listina iz leta 1228. dne 18. oktobra.

V tej listini potrjuje očak Bertold, da je na prošnjo vdovele Zofije, mejne grofinje istrske, posvetil novo cerkev v Črnomlju ter ji pridružil štiri podružnice na Metliškem (Belokranjskem), z namenom, da bi pripeljal ondoto ljudstvo iz teme paganstva na krščansko vero. Listina, ki se hrani izvirna v arhivu n. v. reda na Dunaju, se glasi dobesedno:

In nomine sancte et individue trinitatis amen. Cum ad hoc divine predestinationis nutu ac in beato Petro successore Christi acceperimus curam et regimen animarum, ut non solum preesse sed et prodesse videamur, debemus provida circumspectione ac cura propensiori his, que ad salutem credentium et honorem dei spectare videntur, studiosius invigilare. Quare, que provide statuuntur, ne frequenti revolutione temporum de fragili memoria hominum, que rerum turbe non sufficit, evellantur, scripture, que archa memorie dicitur, decernimus mancipanda. Hinc est, quod nos Bertholdus dei gratia sancte Aquilegensis ecclesie patriarcha presentium ac posterorum notitie declaramus, quod nos justis et rationabilibus petitionibus predilecte sororis nostre Sophie deo devote marchionisse Ystrie inclinati, quod divina dispositione carens herede de carnis propagatione procedente Christum filium virginis heredem sibi salubriter preelegit, populum in regione, que Metlica dicitur, existentem errore eccitatis involutum et ritum gentilium quodammodo imitantem gremio ecclesie nostre utpote in conterminiis nostre diocesis constitutum a vero ovili errantem ad viam reduximus veritatis, statuentes in eadem provincia in loco, qui dicitur Schirnomel, consecrari ecclesiam in honore sancti Petri principis apostolorum, adjunctentes eidem ut de ratione matris et magistre quatuor ecclesias in gremio eiusdem

¹ Valvazor XI. 603.

² Valvazor XIV. 291.

³ Valvazor XI. 8, 138, 286.

⁴ Izvestja M. D. VIII. 167.

sitas, ipsam filiali affectu devotius respicientes: quas ecclesias in Christo fundatas dicta soror nostra ob remedium anime mariti sui pie memorie marchionis Ystrie fratris nostri ac salutis sue incrementum largis possessionibus predotavit, decimaseiusdem provincie secundum consuetudinem Romanae ecclesie, que caput omnium est et magistra, sancte ecclesie Aquilegensi matri sue integraliter assignando, hac forma premissa, ut omnes decimas dictas possidentes a nobis nostrisque successoribus feudaliter easdem accipere teneantur, dicta vero soror nostra eiusque successores, ad quos eadem hereditas devolvetur, jure gaudent patronatus. Verumne quis huic salubri statuto nostro eiusque pie devotioni sinistra machinatione valeat obviare. [.]m⁶ sacerdotem ad ratificandum jus presentandi ad petitionem sepedicte sororis nostre in eadem ecclesia sancti Petri pastorem legitimum instituimus, presentem paginam ad firmiter robur nostrae fundatricis impressione sigilli necnon et testium, quorum copia interfuit, amiculo munientes. Huius rei testes sunt: Henricus prepositus Diezensis ecclesie, Berchtoldus decanus Carniolie et Marchie, Berchtoldus plebanus de Grez, Henricus plebanus de sancta Maria,⁷ Henricus plebanus de Vlednic, Ulricus canonicus Aquilegensis, Cunradus nobilis de Lengenbure, Meinhardus Crimhilt, Gotefridus de Cronowe, Rudeger de Rutenbare, Cunradus Gallo, Ulricus de Prisecke, Wintherus de Cronowe, Meinhardus de Nazzenvelt et frater suus Rudolfus, Meinhardus de Hohenowe, Albero et frater suus Adeloldus de Hophenbach, Fridericus de Hophenbach, Dietericus Cuzo et frater suus Dietmarus. Acta sunt hec anno incarnationis dominice m c c XXXIII. XV. Kalendas novembris.⁸

V prostem prevodu se glasi ustanovna listina črnomaljske župnije tako-le:

V imenu presvete in nerazdružljive Trojice. Amen. Prejeli smo po božji previdnosti in po sv. Petra nasledniku Kristu skrb in

⁶ Pergament je na tem mestu tako obdržen, da se ime ne da brati; jasna je le zadnja črka. Catalog. Cleri ima na tem mestu ime „Johannes.“ Pr. Archiv F. H. I. st. 27. točka 11.

⁷ Henrik, župnik metliški.

⁸ Schumi, U. u. R. II. 42.

vodstvo duš, ne samo, da bi jim bili na krmlju, nego da bi zanje tudi kaj storili. Z vso skrbjo in opreznostjo moramo čuvati nad vsem, kar se tiče večnega blagra vernikov in časti božje. Ker je človeški spominj preslab, da bi vse obdržal: pogostni časovni premeti bi zamogli to njemu izbrisati, za to mu v pomoč podajamo to pismo.

(Dalje prih.)

„r.“

Sv. Metod — benediktinec.

Menih iz reda sv. Benedikta o. Odilon Schreger je spisal in izdal v 18. stoletju latinsko-nemško knjigo »*Studiosus jovialis*,« kjer se nahaja poleg druge zelo mnogovrstne tvarine tudi poglavje: kako se je jela širiti krščanska vera (Initia Propagationis fidei Christianae). Tunkaj pripoveduje o Odilon, kateri narodi po vrsti so sprejeli Kristov nauk. V osmem stoletju omenja izpreobrnjenja Moravanov: Moravi cum Uratislao Principe per S. Methodium Benedictinum an. 857. qui obiit an. 895. (t. j. Moravane je z vojvodo Vratislavom — pravilno Rastislavom — izpreobrnil leta 857. benediktinec sv. Metod, ki je umrl leta 895.) Poleg zmotne letnice prihoda in smrti Metodove nas preseneča trditev, da je bil sv. Metod benediktinec. To boso vest treba pač zapisati na rovaš gorečnosti pisatelja benediktineca, ki je hotel z njo pomnožiti sijaj svojega reda.

Gregor H.

Odkod desetina?

Ko si je bil Karol Veliki podčinitil Švabe, Bavaree in Saksie in jih priklopil franški državi, vstanovil je desetino. Domalega vsakemu zemljiškemu posestniku je vzel deseti del njegovih dohodkov, ki jih je nakazal duhovščini. Proti temu se je odločno vprl opat Alkuin, najvglednejši svetovalec Karolov. Ali ta se ni dal pregovoriti. Z desetino si je naklonil prijaznost škofov, ki so morali dotlej plačevati duhovnike, a sedaj so bili oproščeni tega bremena. Desetino so od te dobe plačevali prav do zadnjih časov tudi naši predniki. Stoletja so jo izročevali graščinam

in župniščem. Poleg države jih je nagibala na redno plačevanje te davčine cerkev. V Paula Francieva Clapsheta knjižici: Synopsis Catechetica. Tu je: Sbrani Nauk karshanski, izšli leta 1713., stoje na str. 22. cerkvene Sapuvidi, katerih peto slovo: Pravižno desetino dajati.

K B.

Zakaj se križamo, kedar treska?

Naše verno ljudstvo ima navado, da se pokriža, kedar treska. To ni nikjer zapovedano, torej tudi ni dolžnost. Odkod pa ta lepa navada? Iz prepričanja izvira, da je v sv. križu rešitev, da je v njem moč, ki nas more ubraniti častnega in večnega zla.

Katoličan spoznava kakor eno najpoglavitejših resnic svoje sv. vere to: da mu je po kristovem križu došlo izveličanje. »V križu je rešitev.« tega prepričanja je bilo vedno vsako verno srce. Precej v prvih časih krščanstva, so se kristjani zaznamovali s tem znamenjem, da bi se vedno spominjali svojega Odrošenika in si naklanjali obilnih milosti, ki nam jih je pridobil s svojo smrtjo na križu. Tertulijan piše: »Mi zaznamujemo svoje čelo z znamenjem sv. križa na vseh naših hodih: če stopamo v hišo, ali jo zapuščamo, ali se oblačimo ali slačimo, ali se umivamo, ali sedamo k mizi, ali gremo počivat: pri vsakem koraku, pri vsakem delu. In če nas vprašate, kedo nam je zapovedoval to vajo, izjavljamo, da v sv. knjigah ni nobene postave, ki bi nam jo nalagala. V izročilu je njen začetek, navada jo je potrdila, pobožnost vernih do današnjih dni ohranila.« Lepo pripominja tem besedam Krizostom: »Matere, učite svoje otroke zaznamovati čelo z ročico, in predno morejo sami to storiti, delajte jim ve znamenje sv. križa.«

Na podlagi te starodavne navade, nam tudi katekizem priporoča, da bi se pogosto prekriževali zlasti v nevarnostih. In sicer s

zaupanjem. Saj, če nas je Krist na tem znamenju rešil večne nesreče, more nas rešiti tudi časne v istem. Zato se ne sramujmo narediti sv. križa, kadar treska. Tako se priporočamo njemu, ki ima v svojih rokah blisk in strelo in ki zapoveduje viharju in nevihti.

F. H. B.

Iz sveta.

Izredno srečna mati je bila pokojna Marijana Kolišek, ki je umrla 23. junija v Brnu pri svojem najstarejšem sinu dr. Frančišku Kolišek, konzist. svetniku in mestnem župniku. Dne 24. junija popoldne ob 2. uri je bilo njeno truplo v stolnici slovesno blagoslovljeno, potem prepeljano v Protivanovo ob Boskoviču. Tu je bila ob navzočnosti mnogih duhovnikov in številnega ljudstva pokopana. Imela je 6 sinov duhovnov. Ko je najmlajši pel novo mašo, poslal jej je presvetli cesar čestilno pismo in letos pa papež svetinjo. Počivaj zlata duša v miru pri evharističnem Bogu. Njemu je posvetila v službo 6 sinov-duhovnikov; preminola je v njega osmini. Na Krajskem so bili pač četeri bratje duhovniki: Lebenovi iz Strohinja in Riharjevi iz Polhovega Gradea. A da je iz ene družine 6 duhovnikov, to je jako redk slučaj, vreden da ga zabeleži »Danica« z zlatimi črkami; zlasti, ker se je primeril v slovanski družini.

Župnik Alojzij Kummer.

Število pokatoličenih Rusov je precejšnje. »Peterb. Listok« poroča, da je po razglasu verske svobode stopilo 325.000 prisiljenih pravoslavnikov v minski, lublinski in sielecki guberniji v združenje s papežem: 882 pravoslavnikov svečenikov, ki so jim dosedaj pastirovali, je brez črede in brez kruha. Za nove katoličane se vzkršita dve novi školiji, ki sta že nekdanj bili, a ji je zatrl Aleksander II.

B. P.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi polji in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrto leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.